

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

МИРЗО УЛУҒБЕК НОМИДАГИ ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ
УНИВЕРСИТЕТИ
ЎЗБЕКИСТОН ТАРИХИ КАФЕДРАСИ

БАҲОДИР ЭШОВ

ЎЗБЕКИСТОНДА ДАВЛАТ ВА МАҲАЛЛИЙ БОШҚАРУВ ТАРИХИ

ЯНГИ АСР АВЛОДИ

Тошкент
2012

УДК: 94(575.1)

КБК: 63.3 (5Ў) – 3

Э – 99

Баҳодир Эшов, «Ўзбекистонда давлат ва маҳаллий бошқарув тарихи». «Янги аср авлоди», –Т.: 2012 йил.

Ушбу дарсликда қадимги даврдан бугунги кунга қадар Ўзбекистон давлатчилиги ва бошқаруви тарихи билан боғлиқ бўлган масалалар – илк давлатчилик ва бошқарувнинг пайдо бўлиш омиллари ва сабаблари, илк давлатлар шакллари ва бошқаруви, илк давлатчилик назариялари, илк шаҳар маданияти, антик ва ўрта асрлар давлатчилиги анъаналари, мансаблар ва унвонлар, ер эгаллиги ҳамда солиқ сиёсати, совет даври бошқаруви моҳияти ҳамда мустақил Ўзбекистон давлатчилиги каби масалалар ёритилган. Дарслик ЎзМУнинг “Давлат бошқаруви ва маҳаллий ўз-ўзини бошқарув” йўналишидаги магистр талабалари учун тайёрланган бўлишига қарамай ундан “Ўзбекистон тарихи” фанидан таълим олаётган барча бакалавр ва магистрлар, шунингдек тадқиқотчилар ва олимлар, давлатчилик тарихи билан қизиқувчи барча китобхонлар фойдаланишлари мумкин.

УДК: 94(575.1)

КБК: 63.3 (5Ў) – 3

Масъул муҳаррир

Тарих фанлари доктори, профессор

А.С Сағдуллаев

Тақризчилар:

т.ф.д. проф. Н.У.Мусаев

т.ф.д. проф. Ш. Х. Воҳидов

т.ф.д. Ў. М. Мавлонов

т.ф.н. доц. Н. Т. Полвонов

ю.ф.н.доц. В. Р. Топилдиев

кат. ўқ. У. Ж. Хатамов

Мазкур дарслик Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг Олий таълим муассасаларини замонавий дарсликлар ва ўқув-методик қўлланмалар билан таъминлашни яхшилашнинг 2011-2013 йилларга мўлжалланган режаси асосида Мирзо Улугбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети ўқув-услубий кенгаши томонидан нашрга тавсия этилган (2012 йил 5 сентябрдаги 1-сонли баённома)

ISBN 978-9943-08-919-8

© Баҳодир Эшов, «Ўзбекистонда давлат ва маҳаллий бошқарув тарихи». «Янги аср авлоди», 2012 йил.

КИРИШ

Ўзбекистон мустақилликка эришган кундан бошлаб тарихимизга бўлган муносабат тубдан ўзгариб, совет даврида нотўғри баҳо берилган ёки юзаки кўриб чиқилган масалаларга жиддий илмий ёндашув кучайди. Айниқса, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 27 июлдаги “ЎзРФА тарих институти фаолиятини такомиллаштириш ҳақидаги” қароридан сўнг ҳаққоний тарихни яратиш, бу жараёнда бирламчи манбаларга асосий эътибор бериш, қўйилган муаммони соҳа мутахассислари томонидан ҳал этилиши, мавжуд муаммолар ечимини илмий асослаш борасида анчагина ишлар амалга оширилди. Шунга қарамасдан, узоқ ўтмишларга бориб тақалувчи улкан тарихимизда ечимини кутаётган муаммолар талайгина. Ана шундай фундаментал масалалардан бири – ўзбек халқи давлатчилиги ҳамда давлат бошқаруви тарихидир.

XIX асрнинг иккинчи ярмидан бошланган давлатчилик тарихини тадқиқ этишда ҳозирги кунга келиб жиддий илмий ютуқларга эришилган бўлса-да¹, давлатчиликнинг илк шакллари, бошқарув тизимининг пайдо бўлиши, унвонлар ва мансаблар, илк шаҳарлар ва улар билан илк давлатлар ўртасидаги диалектик боғлиқлик масалалари тўла ечимини топган деб бўлмайди. Ундан ташқари, давлатчилик тарихи бўйича Олий таълим муассасалари бакалавр ва магистрлари учун ҳозирги кунга қадар бирорта дарслик яратилмаган. Ўзбек халқи давлатчилиги бўйича ҳозирга қадар нашр юзини кўрган турли-туман тадқиқотларни умумлаштириш, қиёсий ўрганиш, муаммо бўйича тур-

¹ Азамат Зиё. Ўзбек давлатчилиги тарихи. – Т.: 2000; Ртвеладзе Э.В.; Саидов А.Х., Абдуллаев Е.В. Қадимги Ўзбекистон цивилизацияси: давлатчилик ва ҳуқуқ тарихидан лавҳалар. – Т.: 2001; Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: 2005; Сагдуллаев А., Мавлонов Ў. Ўзбекистонда давлат ва бошқарув тарихи. – Т.: 2006; Абдуллаев Ў.И. Ўрта Осиёда қадимги бошқарув ва илк давлатчилик тарихшунослиги. – Тошкент: Академия, 2009; История государственности Узбекистана. Отв.ред. Э.Ртвеладзе, Д.Алимова. – Ташкент: Узбекистан, 2009 ва бошқ.

ли концепцияларни тадқиқ этиш асосида юқоридаги бўшлиқни имкон қадар тўлдиришга ҳаракат қилиш мазкур дарсликнинг асосий мақсадларидан бири ҳисобланади. Дарсликни яратишда аввало, тарихчилар, археологлар, қолаверса, манбашунослар, этнографлар, тангашунослар, санъатшунослар, ҳуқуқшунослар, файласуфлар, лингвистлар тадқиқотларидан кенг фойдаланилди.

Шунингдек, жаҳон цивилизациясининг ажралмас қисми бўлган қадимги Ўзбекистон давлатчилиги ва бошқаруви масалалари бўйича ҳар томонлама маълумотлар бериш ҳам мазкур дарсликнинг асосий мақсадларидан ҳисобланади. Таъкидлаш лозимки, қадимги Ўзбекистон цивилизацияси ўз-ўзидан пайдо бўлмаган. Ўрта Осиё, умуман, Қадимги Шарқдаги қадимги даврларда бўлиб ўтган тарихий-маданий жараёнлар карвон йўллари кесишган ҳудудларда жойлашган қадимги Ўзбекистонга ҳам ўзининг сезиларли таъсирини ўтказган. Шунингдек, ўлкамиз ҳудудларида мавжуд бўлган қадимги маданиятлар қўшни ўлкаларга ҳам ўз таъсирини ўтказганлиги шубҳасиздир.

Давлатнинг тарихий илдизларини, у қандай шароитларда пайдо бўлганлиги, қандай ривожланганлигини ва замонавий воқеликда қандай мазмун касб этганлигини билмасдан туриб давлатни цивилизация ҳодисаси сифатида тушуниш мумкин эмас. Шу нуқтаи назардан ҳам мазкур дарсликда ўзбек халқи давлатчилигининг асослари, бу жараёнга таъсир этган ҳамда тезлаштирган омиллар, турли даврларда давлатчилик ривожининг юқори нуқтаси ёки инқирози ва уларнинг сабаблари, давлатчилик турлари ва шакллари, турли даврдаги мансаблар ва унвонлар, маълум сулолалар ва тарихий шахсларнинг давлатчиликдаги ўрни ва аҳамияти, ер эгаллиги ва солиқ тизими масалаларига асосий эътибор қаратилди.

Кўпчилик тадқиқотчиларнинг эътирофи этишларича, бутун дунёда бўлгани каби Ўзбекистонда ҳам давлатчилик абадий мавжуд бўлмасдан, маҳаллий халқлар тарихий-маданий ривожланишининг маълум босқичида пайдо бўлган воқеликдир. Бу ўринда юртбошимиз И.А.Каримовнинг қуйидаги концепциясини эслаб ўтиш мақсадга мувофиқдир: “Давлат қурилиши борасида танқидий нуқтаи назарсиз қабул қилинадиган тайёр қолип ва андозалар йўқ. Дунёда айнан бир-бирига ўхшаш иккита инсон бўлмаганидек айнан бир-бирига ўхшаган иккита давлат ҳам йўқ. Бундай бўлиши ҳам мумкин эмас. Ҳар бир давлат – бетакрор ижтимоий ҳодисадир. У ҳар қайси халқ

тарихий ва маданий тараққиётининг ҳосиласидир, унинг ўзига хос, ўзига мос маданияти ривожининг натижасидир”¹.

Шунингдек, ўзбек халқи давлатчилиги тарихини ўрганишнинг нақадар муҳимлиги Республика Президенти томонидан шундай изоҳланади: “Давлатчилик бугунги кунда ўта сиёсий масала бўлиб турибди. Нега деганда, Ўзбекистонда давлатчилик бўлмаган, деб орқаваротдан ташвиқот юритаётган, шу фикрни онгимизга сингдирмоқчи бўлаётган, керак бўлса, халқаро жамоатчиликни шунга ишонтиришга уринаётган кучлар ҳам бор... Ўзбек тарихчиларининг бугунги кундаги асосий вазифаси мана шу давронинг пуч эканлигини исботлаш, давлатчилигимизнинг илмий нуқтаи назардан асосланган тарихини яратишдир”².

Шу боис ҳам сўнгги йилларда Ўзбекистон тарихининг қатор долзарб масалаларини ўрганишда аниқ ва ҳаққоний тарихий ёндашув масаласи муҳим бўлиб бормоқда. Зеро, юртбошимиз таъкидлаганидек, “Ҳар қайси халқ миллий қадриятларини ўз мақсад-муаммолари, шу билан бирга, умумбашарий тараққиёт ютуқлари асосида ривожлантириб, маънавий дунёсини юксалтириб боришга интилар экан, бу борада тарихий хотира масаласи алоҳида аҳамият касб этади”³. Айниқса, ўзбек халқи давлатчилиги ва ундаги бошқарувнинг тарихий тараққиёт босқичларини чуқур ўрганиш ва таҳлил қилиш мақсадида тадқиқотлар олиб бориш ҳамда улар натижаларини Олий таълим талабалари учун жорий этиш ҳам долзарб вазифалардан ҳисобланади.

Юқорида таъкидлаб ўтганимиздек, мазкур дарсликни тайёрлашда давлатчилик ва бошқарув тарихи билан боғлиқ бўлган турли фанлар ютуқларидан фойдаланилди. Мисол учун, давлатчилик ва бошқарув тарихининг фалсафий фанлар билан боғлиқлиги шунда кўринадикки, фалсафа табиат ва жамият ривожланишининг умумий қонуниятларини ўрганади. У жамиятдаги тарихий-маданий ривожланиш

¹ Каримов И.А. Ватан саждагоҳ каби муқаддасдир. 3-жилд. – Т.: 1999. –Б.6.

² Каримов И.А. Тарихий хотирасиз келажак йўқ. – Тошкент: Ўзбекистон, 1998. – Б.12.

³ Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. – Тошкент: Маънавият, 2008 – Б.97.

жараёнига ижтимоий ҳодиса сифатида қарайди ҳамда уларни умумий кўринишда ўрганеди.

Давлатчилик ва бошқарув тарихининг иқтисодиёт билан боғлиқлиги шундаки, иқтисодий фанлар жамиятдаги ишлаб чиқариш муносабатларини, ишлаб чиқарувчи хўжалик соҳаларининг пайдо бўлиши ва ривожланишини, молия масалаларини, жумладан деҳқончилик, ҳунарманчилик, маҳсулот айирбошлаш, товар пул муносабатлари, солиқлар тизими, савдо-сотиқ тарихи кабиларни тадқиқ этишда ўта муҳимдир. Шунингдек, давлатчилик ва бошқарув тарихини ўрганишда сиёсатшуносликнинг ҳам аҳамияти беқийёсдир. Маълум бир давлатнинг тараққиёти ёки таназзули ўша давлатда олиб борилган сиёсатга боғлиқлиги сир эмас. Ундан ташқари, турли даврлардаги норозилик ҳаракатлари, босқинчиликлар, қўзғолонлар ва урушлар тарихи ҳам сиёсат билан бевосита боғлиқдир.

Шунингдек, давлатчилик ва бошқарув тарихини ўрганишда социологик тадқиқотларнинг ҳам аҳамияти каттадир. Социология фани мавжуд жамиятни бир бутун яхлит ҳолатда, уюшган тизим сифатида тадқиқ этади ҳамда мавжуд жамият аъзоларининг давлатга бўлган турли муносабатларини, уларнинг мавжуд давлат ҳақидаги мулоҳазаларини ўрганеди. Хуллас, барча давлатларда бўлгани каби ўзбек халқи давлатчилиги ва бошқаруви тарихини тадқиқ этиш ҳам турли фан соҳалари билан чамбарчас боғлиқдир.

Ўқувчилар шунга асосий эътибор беришлари лозимки, турли халқлар жумладан, ўзбек халқи ҳам ўз давлатчилигининг шаклланиш босқичларини ижтимоий, иқтисодий ва тарихий, маданий жараёнларга боғлиқ ҳолда турли тарихий даврларда босиб ўтган. Бир умумий географик минтақа – Ўрта Осиёда яшаб келган қўшни халқлар, элатлар ва қабилаларни бир-бирига яқин бўлган маданиятлар, ижтимоий-иқтисодий ва тарихий жараёнлар, умумий ва маданий этник илдишлар бирлаштириб турган. Шунинг учун ҳам қадимги даврлардан бошлаб Ўрта Осиё халқларининг тарихий тақдири бир-бирига узвий боғланган.

Таъкидлаш лозимки, сўнгги йилларда Ўрта Осиё минтақасида яшаган қадимги халқлар тарихини “қадимийлаштириш” борасида асоссиз фикр-мулоҳазалар кўпайиб кетди. Ҳатто, энг юқори лавозимларни эгаллаб турган қўшни давлатлар арбоблари ҳам шу масала бўйича “қалам тебратдилар”. **Биринчидан**, “ким қадимгироқ” экан-

лиги ҳозирги кунда ҳеч нарсани ҳал қилмайди. **Иккинчидан**, маълум халқ менталитетини кўтариш, дунёга кўрсатиш албатта керак. Аммо, бу ҳолат қўшни халқлар тарихини ерга уриш ёки уни бузиб кўрсатиш эвазига бўлмаслиги лозим. **Учинчидан**, тарихни ўрганишга бундай ёндашув замонавий халқлар ўртасидаги муносабатларга раҳна солиши мумкин¹.

Мазкур дарсликда ўзбек халқи менталитетига алоҳида урғу берилиб, у бошқа халқлар тарихига ҳурмат билан қараш руҳида яратилди. Шу ўринда Республика Президенти И.А.Каримовнинг қуйидаги фикрлари айни ҳақиқатдир: “Тарихимиз каби, қадимги маданиятимизнинг яратилишида ҳам унга кўплаб этник гуруҳлар, эл-элатлар ўз улушини қўшган. Бу табиий ҳол, чунки, ҳеч қачон, ҳеч қаерда фақат битта миллатга мансуб маданият бўлмайди. Ҳар қандай цивилизация кўпдан кўп халқлар, миллатлар, элатлар фаолиятининг ва самарла таъсирининг маҳсулидир”.

Хуллас, Ўзбекистон Республикасининг “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” ва “Таълим тўғрисида”ги қонунлари талабларидан келиб чиқиб, бугунги кунда тайёрланаётган янги авлод дарсликларини, ўқув ва ўқув-услубий қўлланмаларини яратишдан мақсад ҳам ўқув жараёни сифат ва самарадорлигини оширишга, замонавий педагогик усулларни жорий этишга қаратилган бўлиб, бунинг натижасида қадимги тарихимизни тарғиб этиш, комил инсонни тарбиялаш, ҳозирги кун талабларига жавоб берадиган тарихчи-мутахассислар тайёрлашдир. Бу жараёнда мазкур дарслик маълум аҳамият касб этади деган умиддамиз.

Мазкур дарсликнинг энг қадимги даврлардан XIII асрнинг бошларига қадар бўлган қисми муаллиф томонидан 2009 йилда чоп этилган эди.² Ўша ўқув қўлланмаси қайта ишланиб, қўшимчалар киритилиб, кейинги даврлар давлатчилиги ва бошқарув тарихи билан тўлдирилиб, ЎЗМУдаги “Давлат бошқаруви ва маҳаллий ўз-ўзини бошқарув” йўналиши талабалари учун дарслик сифатида нашрга тайёрланди.

¹ Батафсил маълумот олиш учун қаранг: Ртвеладзе Э.В., Сагдуллаев А.С. Современные мифы о далёком прошлом народов Центральной Азии. – Ташкент, 2006.

² Эшов Б.Ж. Ўзбекистон давлатчилиги тарихи (қадимги даврлардан XIII аср бошларигача). Тошкент: Тафаккур, 2009.

Дарсликни тайёрлаш жараёнида Ўзбекистон тарихининг турли даврлари давлатчилиги ва бошқаруви масалалари бўйича сўнгги йилларда турли тадқиқотлар олиб борган олимлар (асосан тарихчи ва ҳуқуқшунослар)нинг илмий тадқиқотлари – мақолалар, монографиялар, диссертациялар, ўқув қўлланмалари, дарсликлар, фундаментал китоблардан кенг фойдаланилди. Жумладан, Э.Ртвеладзе, Р.Сулаймонов, А.Асқаров, А.Сагдуллаев, Р.Муртазаева, А.Зиё, Ў.Мавлонов, Ш.Воҳидов, Н.Мусаев, Қ.Ражабов, Ж.Исмоилова, Р.Холиқова, Х.Юнусова, Ш.Ўлжаева, Ш.Шайдуллаев, Б.Матбобоев, М.Исамидинов, А.Саидов, З.Муқимов, И.Саидахмедов, Н.Полвонов, М.Ҳайдаров, С.Тиллабоев, Т.Худойқулов, У.Шерипов, С.Сабурова, Х.Матёқубов, Ў.Абдуллаев ва бошқа кўплаб етук ва ёш олимларнинг давлатчилик ва бошқарув тарихининг турли томонларини ёритган тадқиқотлари мазкур дарслик учун асосий манба бўлиб хизмат қилди.

Ушбу дарсликни нашрга тайёрлаш ишларини жадаллаштиришда ўзларининг қимматли амалий ва илмий ёрдамларини аямаган профессор Р.Ҳ.Муртазаевага, профессор А.С.Сагдуллаевга муаллиф шахсан миннатдорчилик билдиради. Дарслик юзасидан билдирилган фикр-мулоҳазалар ЎЗМУ тарих факультети, “Ўзбекистон тарихи” кафедрасида қабул қилинади.

1-МАВЗУ. ДАВЛАТ БОШҚАРУВИНИ ҶРГАНИШНИНГ НАЗАРИЙ-МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ

Давлат бошқарувининг тарихий илдизлари. Илк давлатчилик тарихи бўйича тадқиқотлар олиб борувчи аксарият олимларнинг эътироф этишича, Ҷрта Осиёда илк давлатчилик асосларини бронза (мил. авв. III-II м.й.) давридаги суғорма деҳқончиликнинг ривожланиши ва ихтисослашган ҳунармандчилик хўжаликлари ташкил этган эди. Шунингдек илк давлатчиликнинг тарихий илдизлари фақат ички сабабларгагина боғлиқ бўлмай, балки қадимги Шарқдаги юксак даражада ривожланган анъанавий тарихий-маданий алоқаларга ҳам боғлиқ бўлган. Археологик тадқиқотлар натижасида топилган юқори сифатли моддий маданият буюмлари ўзаро алоқалардаги мавжуд технологик ва иқтисодий таъсирни кўрсатади.

Тадқиқотлар шуни кўрсатадики, юзлаб минг йилликларни ўз ичига қамраган инсоният тарихида дастлабки давлатларнинг пайдо бўлиши – нисбатан анча кеч юз берган жараёндир. Давлатчилик тарихи инсоният цивилизациясининг сўнгги 5 минг йили билан боғланади. Илк давлатлар ўз ривожланиш боқичларида турли хусусиятлар ва тарихий қонуниятларига эга бўлиб, илк давлатлар хўжаликнинг ишлаб чиқарувчи шакллари – деҳқончилик, чорвачилик ва ҳунармандчилик қаерда олдинроқ ривожланган бўлса, ўша ерда пайдо бўлган. Хўжалик ишлаб чиқарувчи шакллариининг тараққиёти аҳоли жойлашуви, ҳудудларнинг кенгайиши ва ташқи алоқаларнинг ривожланишига олиб келган. Шу тариқа аҳолининг аралаш жойлашуви жараёни бошланиб, бир ҳудудда турли уруғ вакиллари яшайдиган бўлган, яъни қариндош-уруғчилик жамоаси ўрнига ҳудудий қўшничилик жамоалари пайдо бўлган.

Бу жамоалар вакиллари алоҳида қишлоқлар, экинзорлар ва суғориш тармоқлари билан чегараланган бўлиб, улар тўла ўзлаштирилган ва доимий хўжалик ҳамда ишлаб чиқариш мақсадларида фойдаланиб келинган воҳа-гуманларда яшаганлар. Улар ўз ички ва ташқи муносабатларида келиб чиқадиган муаммоларни ҳал қилишда бирлашишга ҳаракат қилганлар. Жамоалардаги ишлаб чиқариш ва ижтимоий меҳнат тақсимоти, ташқи ҳарбий боқинлардан ҳимояланиш, диний урф-одатларни бажариш каби масалалар ижтимоий мансаблар ҳамда бошқарувнинг пайдо бўлишига асос солган.

Олимларнинг тадқиқотлари шуни кўрсатадики, милoddан аввалги I минг йилликнинг бошлари Ўрта Осиё тарихий-маданий вилоятлари (Бақтрия, Сўғд, Хоразм) жамоаларидаги асосий ишлаб чиқарувчи кучлар бир неча кичик оилалардан ташкил топган уй жамоалари (катта оила вакиллари)дан иборат бўлган. Ушбу уй жамоаларининг бошқарув тартибида катта оилалар бошлиқлар ёки уй эгалари, шунингдек, алоҳида қишлоқ қўрғонларини бошқарувчи жамоалар муҳим аҳамиятга эга бўлган. Бу жараёнда алоҳида уйлар ўртасидаги қариндошчилик муносабатлари каби белгилар иккинчи даражали бўлиб борган. Бу шунда кўринадики, ҳар бир катта оила мумкин бўлган қариндошчилик алоқаларига қарамасдан, алоҳида хусусий мулкка, ўз уй-жойига, ишлаб чиқариш қуролларига, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ва чорва молларига эга бўлганлар, бир сўз билан айтганда, улар ўзларини иқтисодий жиҳатдан таъминлай оладиган хўжаликларни акс эттирганлар.

Ушбу хўжаликларда мансабларни эгаллаш, жамоа ишлаб чиқариш ишлари ва ижтимоий меҳнат тақсимоти билан боғлиқ бўлган. Бошқарув фаолияти зарурати ишлаб чиқаришни такомиллаштириш, ишлаб чиқариш жараёнини назорат қилиш ҳамда жамоа маҳсулотини тақсимлаш каби ишлар билан махсус шуғулланувчи айрим шахсларни юзага чиқарган. Шу тариқа ижтимоий-иқтисодий муносабатлар тараққиёти жамиятда ўз обрў-эътиборига эга бўлган, фақат ижтимоий ишлаб чиқариш билан шуғулланмасдан, ижтимоий ва хўжалик ҳаётини назорат қиладиган ҳамда бошқарадиган шахсларнинг сараланишига олиб келган. Бундай одамлар ўзларининг шахсий ахлоқий хислатлари, амалий билимлари ва нуфузлари билан бошқалардан ажралиб турганлар. Айнан шу асосда ишлаб чиқариш фаолиятдан ташкилий-бошқарув фаолияти ажралиб чиққан.

Қадимги жамоаларда раҳбар – йўлбошчининг нуфузи юқори бўлса-да, ўша даврларда бошқарув ютуқларига асосланган ижтимоий ҳокимият сиёсий давлат мақоми даражасига етмаган ижтимоий ташкилот турини ўзида ифода этган. Моддий бойликларни тақсимлаш ҳамда жамоа маҳсулотидан олинадиган улуш бундай ташкилот бошқарувчиси лавозимидаги шахсларнинг ўрни ва амалига боғлиқ бўлган. Шу тариқа йўлбошчи раҳбарнинг дастлабки ижтимоий фойдали фаолияти касбий бошқарувчиликка айланган.

А.С.Сагдуллаев тадқиқотларига кўра, бошқарувнинг пайдо бўлиш асослари қуйидагилардан иборат: ишлаб чиқариш ва ижтимоий

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi
<https://kitobxon.com/oz/asar/2325> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси
<https://kitobxon.com/uz/asar/2325> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию можно
найти на сайте <https://kitobxon.com/ru/asar/2325>